

PB 286

A

MÁRIAKÉMENDI ESPERESI KERÜLETNEK

ELSŐ TANITÓI

TANÁCSKOZMÁNYA.

Cum permissione Reverendissimi Ordinarius
Quinque-Ecclesiensis.

196626

A tiszta jövedelem a pécsmegyei tanítói nyug- s gyámdij
intézet javára fordítatik.

PÉCSETT,
NYOMATOTT A LYC. NYOMDÁBAN.
1859.

NAGYSÁGOS S FŐTISZTELENDŐ

JÓNÁS JÓZSEF,

**APÁT, TOLNAI FŐESPERES,
SZÉKESEGYHÁZI KANONOK, PÉCSMEGYEI TANODAI
FŐFELÜGYELŐ URNAK**

A

LEGMÉLYEBB TISZTELETTEL

AJÁNLVÁ.

A magas cs. k. helytartósági osztály 1858-iki szeptember 18-án 17570. szám alatt kelt, a máriakémeti esperesi kerület első tanítói tanácskozmányára vonatkozó leirata.

A f. é. aug. 18-án 146. szám alatt kelt s becses tudósítással fölterjesztett m. kéméndi esperesi kerületben tartott tanítói tanácskozmány jegyzőkönyvéből a cs. k. helytartósági osztály különös tetszéssel vevé ama dicséretes buzgóságot és jó szellemet, melytől a kerületi tanfelügyelő, számos helybeli igazgató és tanító áthatva, az alárendelt néptanodák mindinkább felvirágzása ügyében buzgólkodik, mi a tanodai elöljáróknak csak dicséretére, a tanulóknak pedig javára szolgálhat. — Azon reményben vagyunk, hogy az ide mellékelt irati föltevésekben az ifjuság nevelése körül tanusított alapelvek, a tantárgyaknak pädagogikai, mint didaktikai kezelésében, az iskolában s azon kívül is fogatosíttatnak, teltleg kivitetnek és a hallott kölcsönös üdvös tanítások gyümölcstermő földbe esvén jó magvakat is hozandnak, melyek hordereje által a **jövő** e kerület iskolaügyének örvendetes felvirágzását **más kerületek követéseül** eszközöndi.

Soprony, szept. 18-án. 1858.

Schwabenau, s. k.

cs. k. udvari tanácsos.

A máriakémeti esperesi kerület 1858-ki május 27-ére kitűzött, de ugyanazon hó 31-én Püspök-Lakon megtartott első tanítói tanácskozmányának jegyzőkönyve.

A tanítói tanácskozmányok megtartása e kerület tanfőrszínének már régi óhaja és forró kívánata vala;— sőt a papságnak körében léteztek egyes iskolabarátok, kik az igazgatásuk alatt álló tanítókkal az előirt új tankönyvek és ezek kezelésének módja fölött értekezéseket tartottak. Ez más tanítókat is ösztönzött s lelkesített, kik azefféle értekezések után vágyván, 1854-en a ft. kerületi tanfelügyelő urnál egy tanítói tanácskozmánynak megtarthatásáért esedeztek. Azonban az akkori viszonyok ilyféle gyűléseket nem engedhetének meg s így az illetőknek e kívánatukról le kellett mondaniok. — Az iskolabarátainak és a tanítók öröme azonban 1857-ben a tanítói tanácskozmányok nem csak hogy meg nem engedtetek, hanem azok a magas kormány által elrendeltettek. De mivel ez évben a kerület összes tanítói a Pécsen tartott hatheti gyakorlati tanfolyamban részt vevének; kerületünknek első tanítói tanácskozmánya az 1858-ki május 27-ik napjára határozatott el. — A tanácskozmányi kérdések jóleleve köröztettek és a nagys. s ft. megyei tanodai főfelügyelő, a nt. képezdei tanár urak s a

tek. es. k. pécsváradi szolgabíró, Csirke Károly ur a ft. kerületi tanodafelügyelő által meghívtak. Az előbb említettek örömmel fogadák a meghívást, az utóbbi pedig, hivatalosan lévén elfoglalva, nem jelenhetett meg. Gyűlhelyül Püspök-Lak jelöltetett ki.

Girk György, püspök ő méltósága, a népiskolák atyja és első apostola örvendő az iskola ez új s tevékeny életének, nagys. s ft. Jónás József, apát, kanonok, iskolai főfelügyelőt, mint helyettesét küldé, őt követve Szauter Antal, Mendlik Ágoston s Schmidt Péter pécsi képezdei tanárok, kik már a fönnevezett hónap 26-án estve a legnagyobb zivatarban és esőben érkeztek a hely színére, hogy a következő tanácskozmányi napon a még kevésbbé avatottabb tanítóknak magasztos hivatásuk rögzös pályáján gyakorlati utmutatói legyenek. A nagy zivatar, a felhőszakadásként ömlő zápor az utrakelést lehetlenné tevő ugyan, azonban ft. Finta György, címzetes kanonok s kerületi tanfelügyelő ur t. Rónay Sándor káplán s hitelemző kíséretében életveszély között délelőtti féltenegykor a tanácskozmány helyén még is megérkezett.

A nt. püspöklaki plébános ur 10 órakor mutatá be a vérnélküli sz. miseáldozatot a ft. tanodai főfelügyelő s a képezdei tanárok jelenlétében.

Szent mise után a tanügyért buzgolkodó tanodai főfelügyelő ur kíséretével s a kerületi tanfelügyelővel a rossz idő dacára az iskolaterembe vonult, hol egy tanonc által nyájasan üdvözöltetett. Erre Dillmann József püspöklaki tanító a hitelemzésre vonatkozó tanácskozmányi kérdést fejtegeté. E fejtegetés oly talpraesett és jeles volt, hogy általános tetszésben részesülván a nagys. iskolai főfelügyelő ur

annak a jegyzőkönyvhez csatolását elrendelé. Ezután Dillmann J. hitelemzői ügyességét gyakorlatilag is megmutatá, midőn az illető elemezendő kérdés minden egyes szavát és mondatát tárgyilag megmagyarázá, és az így elemezett igazságokat alkalmas példákkal a szent írásból és a szentek életéből szemlélteté, bebizonyítván, hogy csak a tanmódnak e neme által fogamzanak meg az elvont vallástételek és igazságok. Ezt követé egy olvasmánynak tárgyilagos s nyelvtani kezelése ugyanattól. Végre nt. Szauter Antal képezdei tanár ur vezénylete alatt az ütenyírás gyakoroltatott, mire egy leányka érzékeny zárbeszédet mondott. A nagys. s ft. iskolai főfelügyelő ur erre a tanítók és tanoncok által eredményezett tények fölötti legnagyobb megelégedését nyilvánítván, a néphymnus elénekzése után kíséretével az iskolából távozott. Ezekután a jelenlevők által egyhangulag elhatároztatott, mikép a tanítói tanácskozmány napjául május 31-ke állapíttatik meg, és az illetők erről még idejében értesíttessenek, mi meg is történt.

A tartós eső és vihar után — mintha egyrésről a jó Isten némelyek kitartását és szilárdságát kísértené, másrésről mások vágyát, a boldogító találkozás élvezetét fokozni akarná — felviradt végre május 31-e, szép s derült nap; nem csak az egész kerület összes lelkeszei és tanítói, hanem a szomszéd kerületekből is buzgó tanférfiak jelentek meg; fájdalom! hogy a fönnevezett biztos kalauzunkat nélkülözni kellett.

E tanácskozmányon jelenvoltak: nsgos s ft. Finta György, címz. kanonok és a kerület tanfelügyelője, nt. Hartmann Péter bozsoki, Ringenbach Ferenc vérmédi, Dr. Ulszesz Ferdinánd püspöklaki, Dr. Piltzner

Lőrinc kéméni, Bertalan Alajos fekedí plébános urak; t. Rónay Sándor himesházi, Schippert József és Márton Márton kéméni, Liebl Emilián sz. ferencrendi szerzetesatyá s véméni segédlelkészek, Dillmann József püspöklaki, Lutz Miklós geresdi, Schneider János fazékasbodai, Scheidl Miklós himesházi, Folbert József püspökmároki, Hüber Márton szabari, Elter Ferenc bozsoki, Laufer János véméni, Krukenberger József fekedí, Romeisz János rácmeskei, Kiss Mihály szébenyi, Hübner Ádám szüri, Perlaky János marázai, Kerner János kéméni, Hornung György szederkényi, Fauszt Konrád monyoródi tanítók, a máriakéméni kerülettől s a következő altanítók: Scheidl Miklós Bozsokról s Hay Boldizsár Himesházáról. — A szomszéd pécsváradi esperesi kerülettől következő vendég urak jelentek meg: nt. Császár Béla szent-erzsébethi, Guzsaly József lovászhetényi plébánosok; Szemes János szent-erzsébethi és Dr. Lechner János nádasdi segédlelkészek; továbbá a szegszárdi esperesi kerülettől: nt. Berecz József várdombi plébános, t. Lorenz Leo szerzetesatyá, mohácsi káplán s hitelemző; a bólyi esperesi kerülettől: Heyer István nyomjai s a pécsváradi esp. kerülettől: Krammer János nádasdi tanító urak.

I. Délelőtti félkilenc órákor a nt. püspöklaki plébános ur a sz. miseáldozatot mutatá be az ég Urának, mely alatt Wimmer Ede négyeshangu miséje 16 tanító által énekeltetett el.

II. Feltizkor a tanácskozmány a virágokkal ékített tanteremben Likl „Veni Sancte-“ jával nyitattott meg.

III. A ft. tanfelügyelő ur mint a tanácskozmány vezetője ezt „a Diesértessék a Jézus Krisztus“ szép kath. köszöntéssel nyitá meg és rövid, de velős üdvözlést mondott el.

IV. A tanodai ifjuság részéről egy püspöklaki tanonc szintén gyengéd üdvözlőbeszéddel fogadá a gyülekezetet.

V. Dillmann József püspöklaki tanító egyhangulag tollvivőnek választaték meg.

VI. A cs. kir. helytartósági osztály 1857-ik évi február 10-én 2208. szám alatt kelt, a tanítói tanácskozmányok megtartását illető leirata olvastatott fel.

VII. Ezt követé a kitűzött tanácskozmányi kérdések megfejtése; legtöbb tétel írásilag tárgyalatott. A kérdések következő renddel vitattak meg:

1. Kérdés.

Mi a tanítói tanácskozmány? miért ajánltattak és rendeltettek azok? és mi kívántatik, hogy azok a tanodák felvirágzását eszközöljék?

E kérdés Laufer János véményi tanító ur által írásilag fejtetett meg. Egyuttal megjegyeztetett, hogy a szomszéd tanítók a tanácskozmányban hallottakat egymás közt szorosabban megvitassák, azokat érleljék és tanodáikban alkalmazzák.

2. Kérdés.

A tanférfit illetőleg, melyik elnevezés jobb, a tanító, vagy az iskolamester név-e?

E kérdés szintén Laufer János ur által fejtetett meg, különösen kiemelvén, hogy a valódi iskolamester

az, ki önmagát s szenvedélyeit legyőzi és a gyermekeken minden szívet meghódító szeretete által uralkodni tud.

3. Kérdés.

Vajjon a tanoda csupán tan- vagy egyszersmind nevelőintézet is, és a tanférflu csupán csak tanító vagy inkább tanítványainak nevelője. második atyja is legyen?

E kérdés Lutz Miklós geresdi tanító ur által írásilag fejtegettetett, és értekezésében az ifjuság vállalásos erkölcsi nevelésének szükséges volta leginkább emeltetett ki.

4. Kérdés.

A tanító hivataloskodásában, mely előképet választson s tartson szem előtt?

E kérdést Hüber Ádám szabari tanító ur magyarázá, kiemelvén, hogy Krisztus az igazi, szeretetteljes emberbarát, ki isteni tanát a legszebb példák és hasonlatosságok által szemléltetvé, — minden tanítónak kitűnő előképe. Ezenkívül tr. Ulszesz Ferdinánd plébános ur ajánlá a tanítóknak, hogy ezen isteni eszményen kívül még derék s kitűnő tanférflak utánzásra méltó példáit is kövessék.

5. Kérdés.

Miután a tanítói hivatal oly fontos és üdvös hivatal, a paedagogikai képezettségen kívül mi kívántatik mindenelőtt a tanítótól?

E kérdés fejtegetésében elmondá Folbert József püspökmároki tanító ur, hogy a tanító az imádság és a hit

embere és az egyház követője legyen; mert egyedül buzgó ima által nyerheti ama erőt és malasztot, melyet magasztos működésének sikeresítésére az eget Urától kér.

6. Kérdés.

Mire vonatkozik a tanító oktatása, hogy ez általában vallásos legyen?

E kérdés megválaszolásában Hay Boldizsár himesházi altanító ur azt jegyzé meg, hogy minden oktatás Istenre vonatkozzék. Ez állítást a nt. püspöklaki plébános ur ekképen egészítette ki: az új tankönyvek is az egyház szellemében szerkesztvék; mert minden az Istentől, mint mindennek kuffejétől származik és ahhoz visszatér.

7. Kérdés.

Nem volna-e óhajtható, hogy tanszobáink kívülről is vallásos színt ölténének, p. ha feszülettel és a szűzanya képével ékesíttetnének föl, hogy a gyermekek felfognák, miszerént az iskola a templom előcsarnoka?

E kérdés szóbelileg tárgyalatván, megállapított: miszerént a tanszobák magas rendeltetésöknél fogva a Megváltónak, ugyszintén a szűzanya képével diszítessenek föl; továbbá ő Szentsége a római pápa, valamint ő cs. kir. apostoli Főlsége, legkegyelmesebb atyánk arcképét megszerezni ajánltatott, hogy a minden jóra fogékony gyenge gyermeki szivben az uralkodók iránti szeretet, hűség és tisztelet meggyökeredzék.

8. Kérdés.

Minő viszonyban áll az iskola az egyházhoz, és a tanító plébánosához, mint tanodalgazgatójához?

E pontot jól megfejtette Elter Ferenc bozsoki tanító ur, azt mutatván meg: hogy az egyház az anya, és az iskola ennek leánya; az egyház ennek előpéldája. — Csak a keresztnységnek köszönjük a néptanodák létezését; a pogányok csekélyszámu tanodái csak a magash rendűek kiváltságos tulajdonuk volt.

9. Kérdés.

Mit kell tartani azokról, kik a tanodát az egyháztól elválasztani törekeshnek?

E kérdést nt. Ulszesz Ferdinánd pléb. ur szóbelileg fejté meg. Eelőtti véleményét egy hasonlatosságban nyíltan oda mondá ki: hogy a véleményezett elválasztás annyi volna, mintha egy nagykorú, elfajult leány jó anyjának, ki őt fölnevelte, azt mondaná: „Nem ismerem el többé fölöttem levő anya- és gyámságot, ezek nélkül is megélhetek már e világban szabad szárnyaimon.“ — Az iskolának rendes összeköttetésben kell lenni az egyházzal, általa kell buzdíttatnia és ápoltatnia, máskülönben elfajzik az erkölcs-telenségnek iskolájává, mely áldás helyett kárhozatot áraszt az emberi nemre.

10. Kérdés.

Minő kérdések által használtassék fel célszerűen az ABC-és olvasókönyvben levő, a szemléltetésre vonatkozó tárgy?

A szemléltető oktatást Lutz Miklós geresdi tanító ur gyermekekkel gyakorlatilag kezelé; több tárgy szem-

léltetett és megnevezetett: ezután azok részeit és tulajdonságait fölkerestető, tekintetbe vevén egyszersmind azok anyagát és hasznát.

11. Kérdés.

Mely tanmód a kettő közül jobb: a hangoztatási, vagy a betűfoglaló-e?

12. Kérdés.

Miben áll az írvaolvasási tanmód?

Dillmann József püspöklaki tanító ur Gartner Ferenc a hangoztatás utjáni olvasástanításhoz írt utmutatása szerint, gyakorlati előadást tartott ezen módszernek előnyéről; tanoncait előbb a különféle, az olvasást és írást megelőző s az ezekre vonatkozó gyakorlatokra figyelemztetvén megmutatta, miképen képeztetnek a vonalokból a betűk s hogy a hangoztatás utjáni olvasástanításnál előbb mindenkor a betűnek nevét s csak azután a betűből avagy oda illő szavakból kell a hangot megismertetni s kikeresztetni; továbbá megmutatta még, miként tárgyalassék a hangoztatás utjáni olvasástanítással egybekapcsoltan az írvaolvasás s az ütenyírás.

Elter Ferenc, bozsoki tanító ur gyakorlatilag mutatta meg erre vonatkozólag a mozgató ABC-ének hasznát s előnyét, amely, amint ő hiszi, a betűknek sőt a szavaknak is kívülrőli megtanulását legsikeresebben eszközözlendi. Előadása, habár e tanmód időtrablónak bizonyult is be, általános tetszésben részesült.

13. Kérdés.

Mutattassék meg az ABC-és olvasókönyvnek pædagogikai s didaktikai becsé, s az e könyvnek végén található utmutatás szerint fejtegetessék gyakorlatilag: miként kezelendő e jeles tankönyv?

Romeisz János rác-mecskei tanító ur gyakorlatilag tárgyalta az ABC-és olvasókönyvet s megmutatta, mily eljárást követel e tankönyv. Kiemelte különösen a módot, mely szerint egyuttal a gyermekek szunnyadozó lelki erőit is fölébresztheti a tanító; megmutatta, miképen lehetséges már itt különféle szükséges és hasznos realismereteket a gyermekekkel közölni; miként lehet a nyelvtannak, a helyesírásnak biztos alapját letenni és pedig akként, hogy a vallásos erkölesi nevelés folytonosan szem előtt tartassék. — Egy szóval kimondatott: hogy az ABC-és olvasókönyv nem csak a tanoncoknak szolgál jeles tankönyvül, hanem hogy a tanító önmaga is nagybecsü pædagogiai kincset talál benne az oktatás és nevelésre vonatkozólag.

14. Kérdés.

Fejtegetessék az Első nyelvgyakorló- és olvasókönyvnek becsé s adassék elő ennek főalkatrészekrel felosztása, s tárgyalassék egy tetszésre hagyandó olvasmány nyelvtanilag s a realismeretekre vonatkozólag?

Dillmann József ur, ez igen nagybecsü pædagogiai és didaktikai tankönyvnek becsét taglalta; miután egy olvasmányt előbb tárgyilag s azután nyelvtanilag kezelt. Ezt követte egy kis ütenyírási gyakorlat, mely közetszésben részesült.

15. Kérdés.

Köteleztetik-e a tanító a vallásoktatást végezni, és minő előadási módot válaszszon ennek tanításában?

Dillmann József ur fejtegette e kérdést szintén, megmutatván, hogy szent kötelessége a tanítónak a szent hittanban magának alapos ismereteket gyűjtenie, miszerint azon esetben, — ha a tanodának nem volna bizonyos hitelemzője, avagy ha a lelkipásztor hivatalos teendőinek bevégezése miatt akadályoztattnék, különösen pedig a távuleső fiókegyházi községekben, hova ismeretes okoknál fogva áldozár nem jöhet — képes legyen a vallásoktatást végezni. — Ezután a fönnevezett értekező gyakorlatilag is jelét adta a hitelemzésbeni ügyességének; mire a jelenlevő tanférfiak a jó hatástól föllelkesülve föltevők magukban, hogy a hitelemzésnek e módszerét sajátjokká teendik.

16. Kérdés.

Mily viszonyban áll a biblia a katekizmussal?

(E kérdésnek értelmezése: Vajjon a biblia nem lelki tükör-e? s vajjon nincsen e a legjobb hatással a gyermekekre oly oktatás, mely mindent a történetből merített példák és csemenyekből szemléltet? — Hogy a biblia ezt credményezi, mutattassék meg gyakorlatilag. Mely segédkönyv ajánlható leginkább?)

E kérdésről Romeisz János ur szóbeli előadást tartott. Véleménye szerint legjobb lenne, ha az elemi tanodákban az „ABC-és olvasókönyv“ s az „Első nyelvgyakorló- és olvasókönyvben“ található s a szemléltető tárgyakra vonatkozó képeken kívül bibliai képek is találhat-

nának, melyeknek segítségével azután az iskolát látogató gyermekeknek a bibliai történetek adatlának elő. A képek szöveg nélküliek levén, azoknak lényege csak néhány velős rimben magyaráztatnék meg.

A tanoncokat illetőleg legvilágosabb a képies előadás és eme lelki szemléltető alapelve fektetessék a katekizmus; — ha mindez megtörténik, akkor a gyermekek érdekekkel tanulandják a hittant, amely magában véve biblia nélkül elvont és száraz, s csak is ezzel összekapcsolva alapos.

17. Kérdés.

A fejszámolás a számjegyekkel számolásnál egybekapcsolva adassék elő?

Scheidl Miklós himesházi tanító ur fejtette meg e kérdést; előadván ugyanis, hogy a fejszámolás az emberi társadalmat s a mindennapi forgalmat és üzletet tekintve, nagybecsü, midőn t. i. nincs kéznél azonnal az íráshoz szükséges anyag és eszköz. Ezenkívül a fejszámolásnak előnyeit is előadta fejtegetvén egyuttal, hogy az a tanoncot gondolkozási erejének kifejlődésében élesíti, s hogy alapja a számjegyekkel számolásnak s ezt az életre nézve haszonvehetővé teszi.

Hasonló értelemben fejtette meg e kérdést Scheidl Miklós bozsoki altanító.

18. Kérdés.

Az énekoktatásnál mit kövessen a tanító, s mit tartson szem előtt, hogy fáradozását siker koronázza?

Krukenberger József fekedti tanító ur e kérdésre megfelelt; kimondá, hogy az énekbeni oktatás a hétköz-

napi iskolában kezdessék s azután a vasárnapiban folytatassák. A szöveget mindenkor meg kell magyarázni s a hittan oktatásával egybekapcsolni; hogy ekként az ifjúságnak nem csak elméje képeztesse, hanem egyuttal szíve szent érzelmektől áthatva fölmelegíttessék. — Jó lesz az ifjúságnak több ízben alkalmilag megemlíteni, hogy az, aki buzgó szívvel s ájtatosan énekel, kétszeresen is imádkozik és hogy az angyalokat szolgálataikban helyettesíti, kik az Urat végnélkül dicsérik és magasztalják. — Emellett ajánlható még, hogy a tanító, ha jónak gondolja, a bétanítandó dallamot előbb jól, érzelemmel énekelje elő, s ugyanezt néhány jobb hallású tanonctól énekeltesse után, s csak is akkor engedje meg, hogy mindannyian egész karban énekeljenek. Ezenkívül ajánlja még az értekező az általános próbát orgona kíséret mellett, hogy így az élénklendő dallam pontosan s ügyesen énekeltesse el. Szorgalom és lankadatlan munka által itt sokra vihetni.

19. Kérdés.

Milyen tulajdonokkal bírjon a tanítónak orgonalása és éneke, hogy ájtatosságra lelkesítsen?

(Előjegyzet a kérdéshez: „A tanító mint orgonista és az egyházi éneknek vezetője fontos helyet foglal el a templomban: ha az egyháznak szellemében végzi hivatalát, második missionariusként tűnik fel, aki a hívők érzelmeit Istenhez emeli s vezérli.“)

Schneider János, fazékasbodai tanító ur megjegyzi a kérdés fejtegetése között, hogy az ének a szöveget és a dallamot illetőleg valamint, az orgonalás is, az előjátékok

az egyház különféle ünnepi szakaihoz legyenek mérve, s az orgonista maga ama szent érzelmektől legyen áthatva, melyeket ő a buzgó hívőkben előidézni törekszik. Amiért is szükséges, hogy a tanító az egyházi évnek szellemét tudja és ismerje. Így p. o. az adventi szent idő a Megváltó utáni vágy és forró óhajtnak; — a karácsonyi szent időszak az évek, — bölcsesség — s kegyelemben növekedő gyermek Jézusnak születése fölötti gyermeki örömnek; — a nagyböjt a Krisztus szenvedése és halála fölötti gyásznak, a bűnbánatnak s az Istenneli kiengesztelődésnek; — a husvéti szent időszak a Megváltó, feltámadásunk s halhatlanságunk fölötti nagy örömöknek; — a pünkösti szent időszak a Szentlélek befejezett szeretetének, a mennyország utáni vágyódás s boldog reménynek ideje.

20. Kérdés.

**Mi az oka, hogy itt-ott a tanítók kevésre becsül-
tetnek?**

Kiss Mihály szobányi tanító ur e kérdés megfejtését általános megelégedéssel adá elő. Állítása következő volt: Ha a tanító magasztos hivatását felfogva mint igazi mester és az ifjuságnak képzője, mint a keresztény tökéletességnek példája működik községében, lehetetlen, hogy az ily tanító kevésre becsültsék s fitymáltassék. — Ami pedig a tanítónak tekintélyét aláássa, a következőkben rejlik: Ha hivatalát pontosan nem, hanem hűtlenül kezeli; ha szellemileg meghal s önmaga kiképezéséről megfe-

ledkezik; ha erkölesi viselete másokat botránkoztat, ha elfajul, stb.

21. Kérdés.

Hogy a tanítói állás jobb helyzetnek örvendjen s tiszteltessék, mit kell szem előtt tartania, miszerént önmagát a magas kormány előtt s a népnél erre érdemessé tegye? Tekintve a tanítói állásnak eddigi lelki elhagyatottságát, megérdemlette-e a jobb s gazdagabb ellátást?

(A tanítói állás mutassa meg most minden oldalról kiképzettségét, hogy ő a műveltek osztályába tartozik.)

Kerner János, kéméni tanító ur felelt e kérdésre és a tanítókat szívből fakadt nyomatékos szavakkal felszólította, hogy minden módot s eszközt használjanak fel kellő képzettségük s a célszerűbb tanmódnak elsajátítása végett. Mert a tanító csak akkor tarthat igényt tisztelet- és elismerésre, ha ő mind lelki, mind külső művelődésére nézve a népnél sokkal magasabb fokon álland.

22. Kérdés.

Mely mód a legjobb, hogy az ugynevezett vasárnapi- vagy ismétlési tanodákban a kedvező siker elérjék?

Talpraesetten fejtegeté e kérdést Krammer János nádasi tanító ur mint vendég jelenvén meg e tanácskozmányon. „A vasárnapi iskolákban” — mondá — „a héthétnapi iskolákban hallott tárgyak ismételtessenek, bővíttessenek s gyakorlatilag az életre alkalmaztassanak, s a tanoncok lehetséges élet- s házi viszonyait szem előtt

tartva szeretettel s érdekekkel közöltessenek. A tanító a vásárnapi iskolának növendékeit mint Krisztusban barátjait s testvéreit szeresse, s minden alkalommal mutassa meg, hogy tanoncainak mind ideiglenes mind örök boldogsága szívében fekszik. Ez indok lelkesítse őt mindenkor, és bizonyára örömmel fog az ifjuság az iskolába jönni, hogy a tanítótól mint második atyjától a gyakorlati életre életbölcsességet tanulhasson. Azonban e gyakorlati életbölcsesség sok tanulmányozást, önmegtagadást és az emberi természetnek alapos ismeretét feltételezi. A vásárnapi iskolásokkal egészen másképen kell bánni mint a hétköznapi tanodába járókkal.

E kérdések kellő fejtegetése után befejezésül Dr. Ulszesz Ferdinánd püspöklaki plébános ur elmélkedési módorban következő tartalmu beszédet tartott: „A Szentlélek által kormányzott egyház a népeknek csalhatatlan tanítója és nevelője; — az iskolának, az egyház ezen leányának, magas feladata megoldásában mintaképül az egyházat kell mindenkor választania”

Ez előadás mint egy gyupontban a valláserkölesi nevelésnek egész lényegét foglalja magában, összegyűjti s kiegészíti mindazt, ami itt-ott elszorva volt s még hiányzott. Amiért utólagosan határozatba is ment: hogy e dolgozat fontossága és közhasznúsága miatt, a kerületi tanítók között érettebb áttekintés s olvasás okáért később közzétessék; mert mindannyian azon meggyőződésre jutottak, hogy a tanférfiak lelki ujjászületése nélkül lehetetlen a tanodáknak átalakítása.

VIII. A ft. tanácskozmányi elnök a jelenlevő tagok-

nak tudtul adá: hogy ő nagysága Jónás József apát, kanonok s tanodai főfelügyelő az ezen tankerület iránti jóakarátának jeléül, pályadijt tűzött ki egy kérdésnek megfejtése végett. Ugyanis dolgoztassék ki nem csak elméletileg, hanem főképen gyakorlatilag az új pénzzeli számolásnak előnye, hogy az új pénzláb behozatalával a mindennapi adás- és vevésben előfordulható elégtelenségek s csalások kikerültethessenek, s hogy az iskola által az új pénzzeli számolást a szülők s az öregebb testvérek is eltanulhassák. A kegyesen kitűzött pályadij egy darab cs. k. arany természetben.

Tankerületünknek ezen kitüntetése általános lelkesültséget okozott a tanácskozmányi tagok között; melynek következtében határozatba ment, hogy ő nagyságához a tanácskozmány hálalíratot fog küldeni.

IX. Felolvastatott a magas kormányi leirat, melynélfogva a tanítóknak járandó pár s stolaris illeték 1857-iki július 1-étől kezdve pénzben kiadatni elrendelte*); továbbá felolvastatott az 1857-ik évi december 28-ikáról 5999/393 szám alatt kelt ministerialis leirat, melyben a tanítók a közmunkáktól fölmentetnek.

A községi pótladót illetőleg panaszt emelének a tanítók, hogy ők, habár község hivatalnokok, nem csak községi pótlékadót kell fizetniök, hanem még a tanodaépületektől is. Ily esetek- és eljárásoknál végre a tanító kedvét s buzgóságát elveszti, annál inkább, minthogy az illető községi elöljárók nem mindenkor pontosak a tanítónak

*) A tanítók általában véve panaszkodtak, hogy az őket illető párber még mindeddig nem adatott pénzben ki.

becsülettel megérdemlett évi járandóságát rendesen beszo-
lگáltatni segíteni.

X. Nt. Dr. Ulszesz Ferdinand plébános ur mint ne-
hézményt ada elő: hogy a kerületben még most is talál-
tatnak tanítók, kik a kötelességeik teljesítésével egybenem-
férő árvák atyai tisztet is viselik, mely őket a tanodától
sokszor elvonja; fölkérte tehát a ft. kerületi tanfelügyelőt,
hogy hatalmas közbenjárása által az illetőket e hivataltól
fölmentesse, amit az meg is ígért.

XI. Megkérdeztettek a kerületi tanítók, vajjon szor-
galmasan látogatják-e a tanoncok a nyári hónapokon át is
a tanodát? mindenkinek szívére kötöttett a tanodalátogatási
ívet minden részrehajlás nélkül lelkismeretesen vezetni,
azokat, kik a tanodát hanyagul látogatják, az illető hely-
beli tanodaigazgatóságnál följelenteni, hogy ekként s a
hatóságok hathatós közreműködése által a szorgalmas is-
kolalátogatás eléressék.

A tanítók általánosan panaszkodtak, hogy a községi
elöljárók nem legerélyesebbek ott, hol a rendes iskolába
való járást kellene sürgetniök, és hogy igen sok tanonc,
ha életének 12. avagy 16. évét elérte, az iskolai év folyamá-
ban kimarad anélkül, hogy ez az iskolai hatóságnak be-
jelentetnék, anélkül, hogy gondolnának vele, vajjon tud-e
olvasni, írni s számolni? vajjon a szent hittanban jártas-e?
Ez akadály azután csak is az oktatás előmenetét gátolja.
Szigoruabb rendszabályok kívánatosak, melyek kimondanák,
hogy aki egyszer a névjegyzékbe beíratott, annak év-
közben a tanodából kimaradnia nem szabad. Az sem ta-
nácsolható, hogy a vasárnapi iskolai ifjúság elérve ko-
rának 16. évét s most egyszerre a tanítónak s lelkipász-

tornak fölügyelete alól fölmentetik ; mert ha ez ifjuság magára hagyatlatnék , a tanultakat elfelejtené , s ha a házasságra kerül a sor , akkor a vallástanbani oktatást ismét előlről kell kezdeni. Ezenkívül az ifjuságnak cme , a tanodátóli oly kerai megválása csak erkölcsének van ártalmára ; mert a tétlenség vásár- és ünnepnapokon az ifjuságot csak mindennemű bűnök elkövetésére vezérli. — Azelőtt az ifjuság korkülönbség nélkül a keresztény hitoktasásokban részt vett , különösen pedig a sz. adventi s a negyven napi böjti időben ; — s most azt hirdessük , hogy az iskolába nem köteles járni , s az iskolát illetőleg az ifjuság már nagykoruvá vált. Általános volt a kívánat : hogy a tek. szolgabirói hivatal kéretlessék meg , miszerént ez sziveskednék a falusi elöljáróknak az ifjuság iskolakötelezettségét tartalmazó kormánylapot ennek értelmében megmagyarázni , hogy a magas kormány e rendeletben csak mint minimumot állította fel a kitűzött évek számát , s a rendeletnek különös alkalmazása egyes esetekben mindenkor a község elöljáróinak tartathatik fel.

XII. Panaszképen előadatott , hogy a szükséges taneszközök a tanodákban még hiányzanak ; amiért is a tanítók a legjobb szándék mellett sem taníthatnak az új tanulmány szerint. A fl. elnök ur megígérte , hogy e hiányt a cs. k. szolgabirói hivatalnál följelenti s a taneszközök minél hamarábbi megszerzését sürgetni fogja.

Azon tanítók , kik a hatheti különös gyakorlati tanulmányban résztvettek , panaszkodának , hogy az akkor tett költségeik mindedig nem kárpótoltattak , noha e kívánatuk igen igazságos , minthogy ők az egyes községek érdekében,

az ifjúság korszerűbb nevelése végett vonák meg utolsó garasait családjuktól és e célra áldozák fel.

A ft. elnök ur erre megjegyzé: hogy ez ügyben a jelentés az illető hatóságnál már megtörtént s most csak a válasz váratik e kérdéses ügyben.

XIII. A ft. kerületi tanfelügyelő a következő kérdést intézte a tanítókhöz: jövőre a tanácskozmányok alkalmával, mily módon történjék az ily naponi ellátásuk: s vajjon a mai napra mindnyájan részesültek-e ingyenelőfogatokban? Az első kérdést illetőleg határozatba ment, hogy ily alkalmakkor a helybeli tanító az összes tanítói kart mérsékelt díj mellett megvendéglendi; ami pedig az ingyenfuvarokat illeti, örömmel értesültek a tanácskozmányi tagok, hogy minden tanítónak ingyenelőfogat szolgáltatott ki.

XIV. Továbbá megjegyzé a ft. elnök ur, hogy e jelen tanácskozmánynak szerzeményét a nt. lelkész urakkal, illetőleg iskolaigazgatókkal, hitelemzők- s a tanítókkal írásban közleni fogja, s a történetek a jegyzőkönyvbe fölvétetendnek, mifölött föllelkesülve dicsőíték mindnyájan a napot, melyen az iskola és egyház között a szeretetnek kapcsa ismét oly erősen összefüzetett.

XV. Egy kerületi plébános minden jelenvolt tanítót és hitelemzőt szép emlékkal ajándékoza meg: gyakorlati, az oltáriszentség méltó vételét illető utmutatással, s hogy miként kelljen a gyónáshoz készülni; — ez ajándékot az illetők öröm s forró hálával fogadák.

XVI. A ft. tanácskozmányi elnök ur a méltóságos s ft. püspöki hivatalnak 1858-i 4. februárról s 300-ik szám alatt kelt körlevelének következtében hathatós szavakkal híta fel az illető tanítókat, hogy magukat a

pécsmegyei tanítói nyug- s gyámdíj intézetbe beirassák. E felszólításnak credménye: hogy a két ifjabb tanító, az egyik Püspök-Lakon, a másik Szebényben azonnal beiraták magukat. S most már a kerületnek minden tanítója — hármat kivéve — tagja ezen jótékony intézetnek, mely által már annyi özvegy és árva segélyeztetik, s melyet a ft. megyei papság kelekeztek a tőke létesítése alkalmával oly nagy-lelkűleg létrehozott; ezáltal is mintegy ujjal mutatván meg, hogy a ft. papság a tanítói állás magasztos hivatását kellőképen becsüli s a tanítókat mint az Ur szőlőjébeni segéd munkásokat tekinti.

XVII. A ft. tanácskozmányi elnök ur meghagyá a tanítóknak, hogy a mai napot haszonnal töltsék; elutazásuk előtt az iskolai könyvtárt, a taneszközöket, a bethlehemi ünnepélyre vonatkozó jászolt s a püspöklaki tanodának butorzatát megtekintsék. Ajánlá tovább a „Tanod. Lapok” és a „Schulbote” meghozatalát azon hozzáadással, hogy az, aki iskolai közlőnyt nem olvas, nem tudja, mily előmenetelnek örvend általában a tanügy; az ily tanító cl-avul, konokul ragaszkodik régi módszeréhez s minden tekintetben hátramarad. Ajánlotta ezenkívül még, hogy ha segédkönyveket vásárolnak, mindenkor szakértő férfiakat, különösen a pécsi tanítóképezde tanárait kérjék föl tanácsadásukért. Évégből szivökre kötö a naplónak vezetését is, melybe naponkint a tanügyre vonatkozó néhány jó gondolatot s gyűjtött tapasztalatokat jegyezzenek föl; — továbbá az évkönyvnek behozatalát; hasonlól a faiskolák ápolgatását; — különösen ajánlotta, hogy a vasárnapi ifjuságot a fák nemesítésében gyakorlatilag kalauzolják s a méhtenyésztést s a selymérek ápolását az ifjusággal

megkedveltség; mert a tapasztalás tanítja, hogy eme újabb, ártatlan s nem csekély hasznát hozó keresetmódok épen az iskolák által mennek át legsikeresebben a népéletbe. Utójjára mélyen szívökre kötötte, hogy egymással mindenkor a kölcsönös baráti szeretetben éljenek, a tévedező testvéreket intsék, és ekként egyesült erővel iparkodjanak állásuknak becsületét jó hír — s névben megtartani; értekezzenek többizben a tanügy fölött, alkalmilag látogassanak jól rendezett tanodákat és így minden erővel azon legyenek, hogy e kerületnek tanodái emeltessenek s mindinkább előhaladásnak örvendjenek.

XVIII. A ft. elnök ur a tanácskozmányt kevés, de velős szavakkal befejezte, mire a tanítói kar által a háladal énekeltetett el. Az iskolai ifjuság háláját tolmácsolando szintén megjelent a nemeskeblü iskola- s gyermekbarátok előtt; egy fehérbe öltözött s koszorúzott leányka (kezében egy fehér kendővel betakart tányért s ezen szép természetes koszorút tartva s 17 épen így öltözött leánykától körülvéve) szívből fakadt hálabeszédet mondott. A beszéd végeztével a koszorú a kerületi tanodafelügyelőnek nyújtott át a megtartott első tanítói tanácskozmánynak emlékeül, mire a többiek hasonlóul a jelenlevő tanférliakat koszorúikkal tisztelék meg, amely gyermekies, szeretetteljes figyelem általános örömnök volt előidézője. Ezután a tanítói testület által a nép s a világ egyház himnusa énekeltetett el. A tanácskozmány délutáni 2 óráig tartott.

A tanácskozmánynak befejezése után ennek minden tagja a nt. püspöklaki plébános urtól barátságos ebédre hivatott meg, mely alatt a ft. kerületi tanodafelügyelő a nt. püspöklaki plébános- s a helybeli tanító urtól, nem-

különben négy a geresdi s fazékasbodai fiókiskolákból megjelent fehérbe öltözött s koszorúzott leánykától ő Szent-ségének a római pápa, a kereszténység közös atyja, — ő es. k. Apostoli Főlségének mint az iskolák védő urának, — a méltóságos s ft. pécsi püspök, mint az iskolák első apostolának, — a nagyságos megyei tanodai főfelügyelő, — a pécsi képzési tanárok — a püspöklaki tanodák igazgatójának — s az összes jelenlevő lelkészek s tanítók egészségére üdvöpharak emeltettek s lelkes köszöntések mondattak, mire a fönnevezett két ének ismét lelkesen s szépen elzengedezett.

Minden lelkesülve volt: az egyház és iskola közelebb jöve egymáshoz; mindnyájan kifejezék abbeli kívánságukat minélhamarabb hasonló hasznos célból összejöhetni; mindnyájan föltevék magukban, hogy a lelket-ölő gépiességet száműzik s a célszerűbb- a szívet és lelket nemesítő s képző új tanmódot tanodáikba behozandják.

TANÁCSKOZMÁNYI ELŐADÁSOK

és

DOLGOZATOK.

Ein Blatt mit eigenen Gedanken oder Empfindungen beschrieben, fördert die Bildung mehr, als zehn Bogen von Anderen lesen, memoriren und abschreiben.

J. Paul Levana.

Das kindliche Gemüth ist das Buch, in welchem der Erzieher fortwährend zu lesen hat.

Danzel.

In die Tiefe musst du steigen,
Soll sich dir das Wesen zeigen.

Schiller.

Es gibt kein höheres Amt, als das eines Lehrers der Jugend; denn es gibt nichts so Kostbares auf Erden, als den Geist, die Seele, den Charakter des Kindes. Kein Amt sollte mit grösserer Achtung betrachtet werden. Die ersten Geister in dem Gemeinwesen sollten ermuntert werden, sich ihm zu unterziehen. Geld sollte niemals gegen die Seele des Kindes auf die Wage gelegt werden. Es sollte rücksichtslos hingegeben werden, um das geistige und sittliche Leben des Kindes zu fördern.

Dr. Channing.

Wer Sümpfe austrocknet und Heerstrassen trocken legt, thut viel; wer aber Menschen erzieht, der thut mehr.

Salzmann.

A.

MEGNYÍTÓ BESZÉD,

melyet **ft. Finta György**, címzetes kanonok, m. kéméndkerületi esperes, tanodafelügyelő s himesházi plébános ur a tanácskozmányi tagokhoz intézett.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Főtisztelendő Urak!

Nagyontisztelendő Tanférfiak!

Tisztelt Tanító Urak!

Kerületünk volt ugyyszólva e püspöki megyében az első, melyben a tanítói tanácskozmányok eszméje, az ezek után epedő sóhaj és kívánság fölébredt, — igen, már ezelőtt négy évvel ugyanesak Püspök-Lakon volt megtartandó az első tanítói tanácskozmány. Mit akkorában a körülmények gátolának — az három év lefolytával (1857) a magas kormány által nem csak megengedtetett, hanem el is rendeltetett. Fokozza öröömöt az is, hogy én vagyok a szerencsés, ki e kerület első tanácskozmányát ily magas s érdemes vendégek jelenlétében megnyithatom.

A csak most lefolyt években az iskola terén óriási haladások történtek; nemeskeblű jeles férfiak s a tanügynek lelkes barátai vetélkedve szentelik föl erejüket és tehetségüket az iskola szellemi átalakítására, mert mind-

nyáján érzik és tudják, hogy az iskolából átok, avagy áldás árad az emberi nemre. Mindennemű, sőt kevésbé fontos ügyekben is az érdekeltek által közös tanácskozmányok tartatnak, és mi népnevelők az emberi társadalom e legfontosabb ügyében e hathatós segédszert mellőzzük-e? Kölcsönös tapasztalatok és eszmecserék által a régi gépiesség tompító szellemét száműzzük; új szellemi életet alkossunk, hogy iskoláinkból, mint megannyi eszmegckertből az angyalok örömeire jól gondolkodó, keresztényi és emberi méltóságukat helyesen felfogó jámbor keresztények, a katholika egyháznak hű fiai és dicső császáruknak jó s hű alattvalói lépjenek elé, — ez legyen az iskolának legfőbb s legvégső feladata.

Föl tehát a Szentlélekben egybegyűlt Isten kedveltjei, tegyétek gazdag tudományotokat és alapos tapasztalataitokat e tanácskozmány köztulajdonává; ma kínálkozik a legszébb alkalom, szellemi kincseteket úgy tökélesíteni, hogy százas sőt ezeres kamatokat hozzon, mire a Szentlélek eme szép mondása lelkesítsen: „A kik sokakat oktatnak, ragyognak mint égen a csilagok.”

B.

TANÁCSKOZMÁNYI BESZÉD,

melyet Dr. **Ulszesz Ferdinánd** püspöklaki plébános, a kéméendi kerület Püspöklakon tartott első tanítói tanácskozmányában mondott.

(Tartalom: A Szentlélek által kormányzott egyház, a népeknek csálhatlan tanítója és nevelője; — az iskolának, az egyház ezen leányának magas feladata megoldásában mintaképül az egyházat kell mindenkor választania).

Meg kell vallani, hogy az iskolai ügy 7—8 év lefolyása alatt nagy előhaladást tett. Nemeskeblű emberbarátok vetélkedve szentelik tehetségöket és erejüket az iskolaügy fölvirágoztatására, mert mindannyian érzik és tudják, hogy az igazán keresztényileg rendezett iskolákban áldás, ellenkezőkép a fölületes és gépiesen vezetett iskolákban átok szülemlik az emberiségre.

Tény, hogy népiskoláink 1848—49 előtt nem eredményezték azt, mit eredményezniük kellett volna. Azonban az akkori időviszonyok, a szegény népnek terhei (a régi urbéri viszonyok) nagyakadályképen tündek föl, melyek az iskolákban előmenetelt gátolák. Mily szomorú sorsa volt az iskolai ügynek lelkipásztorkodásom első éveiben e plébániában is, őszintén szólva: némely évben, midőn

szép hosszú ősziünk és korai tavaszunk volt, az oktatás alig tartatott tovább három hónapnál, a husvéti gyónás elvégzése után mintegy varázsütésre üres lett az iskola, és úgy maradt késő őszig. Könyekre kellett fakadni az igazi emberbarátnak, látván az iskolai fegyelem alól felszabadult és egészen nekivadult gyermekeknél az iskolában rájuk fordított minden fáradság és igyekezet megsemmisülését. A felhasznált erkölcsi kényszerek siker nélkül maradtak!

Buzgó főpásztoraink mindent elkövettek, hogy a szülőket rábirják, miszerént a nyári hónapokban is rendszeren küldjék gyermekeiket iskolába, sőt erre vonatkozó rendeleteiket a canonika visitába is beigtatták; de mind hasztalan! a szülők az anyagi érdekeket a szellemieknek eléjüktevéen, főpásztoraink szavát siker nélkül hagyták elhangzani.

Ily szellemi pangásban ért bennünket az 1848—49-iki év, melyet méltán Isten látogatása idejének nevezhetünk. Ezen időben a család, az egyház, a polgártársaság leg-szentebb kötelességei nem csak tágulva, de egészen széttépve lenni látszának. Lázas mutakozott mindenütt, lázadás a bizalmas család körében, lázadás az egyház ellen, lázadás a törvényes világi hatalom s uralkodóház ellen.

Minden törvényes, Istentől rendelt rend, megzavarva látszott lenni, találkoztak olyanok is, kik már ujjongva üdvözlék az új világrendszert, mely a régi egyházi és világi kormányrendszer romjain emeltetni fog. E szellemi rázkódtatás felnyitá sok mélyen alvónak szemeit. Isten, kinek tulajdona az irgalmasság, meglegele az emberiség által ontott könyveket, és meghallgatta a hozzá intézett

könyörgéseket; fölkel, s mindenható szavára a szenvedélyek vihara lecsillapult és csend lőn a földön.

Nehéz kísértetek idején látszik meg, hogy ki a valódi jóbarát. Az állam, a magas kormány igen jól látá azt, hogy az általános lázadások eme korszakában, midőn a fiu atyjának, a leány anyjának, a szolga urának megtagadta az engedelmisséget — az egyház, ezen lelki jó anya, mindent elkövetett: hogy a meghasonlott kedélyeket kibékítse, az elégedetlenséget megszüntesse, a könyveket letörölje; az állam az egyházzal kezét fogott az emberiség közös érdekeinek előmozdítására. Ennek következménye a legujabb concordatum, mely dicsően uralkodó császárnk Ferencz József ő Főlsége és 9-ik Pius pápa ő Szentsége között létrejött. Ezen concordatum erejénél fogva a népiskolák átadattak az egyháznak, mint tulajdonai és leányai a jószellemű anyának, ő Főlsége csak a fölügyeletet tartotta fön maga és kormánya részére, és hatalmának tekintélyével is kész mindenkor a nevelésügyet előmozdítani. — És most kissé hosszabb bevezetés után értekezésem céljánál volnék.

Általában el van ismerve: az iskola leánya, előcsarnoka az egyháznak.

Ezen viszonyából az iskolának az egyházhoz önkényt következik: hogy az egyháznak és iskolának egy ugyanazon szellemtől kell vezéreltetnie és kormányoztatnia; már pedig az egyházat a Szentlélek kormányozza, következésképp az iskolának is ettől kell kormányoztatnia!

A földkerekségén elterjedt egyház a népek valódi nagy iskolája; a mi iskoláink, a népek ezen nagy iskolájának

leányai. Minélfogva az egyház mindenben mintaképül szolgáljon az iskolának. Ugyanis, mi a feladata az egyháznak az emberiségre nézve? Nem más, minthogy neki az élet sivatagán keresztül vezérül szolgáljon; nem más, mint megtanítani őt, mikép mint zarándok a föld mulandó javaival s annak örömeivel úgy éljen, hogy lépcsőül szolgáljanak neki a mennyországba, hogy szívét azokhoz ne kösse, hanem a keresztény erények gyakorlata által magát Istenhez annál hasonlóbba, s a mennyországra annál méltóbba és érdemesebbé tegye. A lelkiekről gondoskodván így az egyház, az embernek földi boldogságát sem téveszti szem elől, hanem szellemet önt a föld fiába, hogy már a földön angyalokhoz tegye hasonlónvá.

Lehet-e ennél fönségesebb valami, midőn ez átangyalodott ember nem annyira önmagáért, mint mások jólétének előmozdításaért él, jól tudván hogy: „akinek sok adatott, több is kívántatik tőle; és nincs itt maradandó városunk, hanem a mennyország a mi hazánk.” És választhatna-e az iskola ennél magasztosabb célt, mint tanítani az embereket, igazán keresztényileg élni, és boldogul meghalni? Találna-e ennél méltóbb és üdvösebb tanulmányt az államra nézve egyiránt? Hisz tudjuk, hogy a legjobb keresztények leghasznosabb s legbékésebb polgárai a hazának is!

Felfogva így az egyház és iskolának magasztos célját és feladatát, tekintsük az eszközöket is, melyeket az egyház magasztos céljának kivitelére, nagyszerű feladatának megoldására felhasznál.

Az első eszköz: a tanítás, az oktatás. „Tanítsatok minden népeket, tanítsatok őket megtartani mindazokat, miket parancsoltam nektek“. Tanításában Istent mint az egész mindenségnek létokát és szerzőjét állítja szemünk elé; tanítását képletek és hasonlatosságok által könnyen felfoghatóvá teszi: „Nézétek az égnek madarait! Ők nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek, és a mennyei atya táplálja őket; nézzétek a mező liliomait, Ők nem dolgoznak, nem szőnek, és a mennyei atya oly szépen ruházza őket!“ Ily világos és fönséges szavakkal tanítson az iskola is!

A második eszköz: a gyermekek fölötti gyengéd örökös. Az egyház óalmazza gyermekeit a bölcsőtől a sírig, sőt tovább: egész az örökkévalóságig; gondos anyaként számtalan veszélytől óvja őket, közvetlenül, a szülők, tanítók és nevelők által képezte őket. — Ezekből megkivánja, hogy ne csak oktassák a gyermekeket, hanem azon legyenek, hogy a hallottak gyakorlatba vétessenek a gyermekek által, s hogy már zsengejükben minden jóra szoktattassanak. Mily sokan vannak, kik későbbi jámborságukat, becsületességüket és boldogságukat egyedül annak köszönhetik, hogy kezdettől fogva erényes életre szoktatták őket. Hogy pedig az oktatás annál sikeresebb legyen, és gyakorlatba is átmenjen, elkerülhetetlenül szükséges

a harmadik eszköz: a jó példa, a szülők és nevelők részéről. Az egyház diadalmaskodott a zsidó- és pogányság fölött, és a kereszt zászlója mindenütt kiüzetett, s vajjon mi segíté őt e fényes diadalra? A szent-

ségnek ereje s az Isten kegyelme s szolgáinak jámbor és fedhetlen élete; életök nem állott ellentétben tanításukkal. Nem csak a gyermekek, hanem a felnőttek is általában többet figyelnek elöljáróik életére, mint szavaikra; életöket inkább azoknak élete, mint szavaik szerént intézik. Jó példa nélkül minden egyéb nevelési eszközök sikertelenek lesznek. Hogy is ajánlhatja valaki az erénynak rögzös pályáját tanítványainak, mondván: „Ezen ut vezet csak célhoz, ezen menjetelek“, ha ő a vétkek- és kárhozataknak széles, kényelmes ösvényét tapossa; nem vehetik-c méltán szemére: „Orvos, magadat gyógyítsd! Miért nem haladsz az annyira ajánlott uton?“ A gyermekek hasonlóan a majmokhoz mindent utánoznak, mit szülőik, vagy tanítóiktól látnak. Ezeknek kell jó példával előjárniok, és akkor menni fog! Jó példájok által mindent maguk után vonzanak.

A negyedik eszköz: a büntetési jog. Az atyának s anyának jogában áll megbüntetni elfajult gyermekeit. Csakhogy az egyház erkölcsi s szellemi büntetésekét szokott szabni. A jó anya elkorcsosult gyermekei fölött siránkozva kéri, inti, fenyíti őket, imádkozik érettök, s ha ekkor is makacsul megmaradnak gonoszságukban s nem szűnnek meg szégyent hozni anyjok fejére, kiközösíti őket; de a további büntetést arra bizza, ki magáról bizonyítja: „Enyém a bosszúállás, és én megfizetek!“ Ily szellemben büntessenek azok is, kik Istent képviselik a gyermekekre nézve, t. i. a szülők, tanítók, nevelők.

Azon iskolában, hol kölcsönös szeretet uralkodik tanító és tanítvány között, a fenyítő vessző fölöslegessé

válík; tanítójok iránti szeretetből mindent megtesznek a tanítványok.

A Szentlélektől kormányzott egyháznak szelid és szeretetteljes szelleme lengje át az iskolát, a jó anyának a méltó leányát. Szűnjék meg a régi elavult botozási rendszer; a bot maga nem elégséges arra, hogy vele embert, mi több keresztényt neveljünk. Ennyit ez alkalmal a büntetésről, máskor többet.

A mondottakkal kapcsolatban még némi egyházi segédeszközöket akarok fölemlíteni, melyek a fönemlített nevelési eszközöknek hasonlóan a mennyei harmathoz, bővebb kifejlést, növekedést szereznek, és azokat gyümölcsözőkké teszik, melyeket az iskolában alkalmazni lehet, miután az egyház azokra megtanított bennünket.

Első segédeszköz a vallásos nevelés létesítésére: az imádság, és pedig az elmélkedő imádság. A sz. atyák bizonyítása szerint: az imádság hasonló Jákob létrájához, melyen lelkünk egész az Úr trónjáig emelkedik, és az isteni kegyelemnek mennyei harmatát levonja. A nevelőnek, tanítónak imádság emberének kell lenni, enélkül nagyszerű feladatának nem fog megfelelni. Ezen imádság azonban ne csupán az ajkak mozgatasában álljon, hanem elmélkedő imádság legyen. „Emlékezzél utósó dolgaidról“ mond a Szentlélek, és nem fogsz vétkezni örökké.“ Valóban, ki így, az örök igazságokról elmélkedve imádkozik, annak kell jó kereszténynak lenni; mert mi egyéb az elmélkedés, mint az örök igazságoknak figyelmes vizsgálata és az abból kivont tanulmányoknak ránk való alkalmazása, mi igen hatásos eszköz az embert a vétektől visszatartani. Azért méltán

mondják a sz. atyák: „kiki úgy él, ahogyan imádkozik.“ S ha a tanító vagy nevelő ért az elmélkedő imádsághoz, akkor oktathatja erre az ifjúságot is. Minden igazságnál ezen kérdés teendő: Mit foglal magában ezen igazság? (az értelemnek felvilágosítása); azután: éltem-e eddig a megvizsgált igazság szerint? (az igazságnak gyakorlati alkalmazása lelkiállapotomra); végre, mit kell tennem jövőre, hogy lelkemet megmentsem? Ez legyen az utósó kérdés. Ezen kérdéseknek célja: önismeret, bánat, jobbulásra bírni az elmélkedőt, s megérlelni benne ezen erős fogadást: jövőre a megvizsgált igazság szerint élni. Így például, vegyük föl elmélkedés tárgyul a „Miatyánk-nak“ ezen szavait: „Szenteltessék a te neved!“

Először is azt kérдем magamtól: mit foglalnak magukban ezen szavak? Azt, hogy jámbor életmód által iparkodjam Istennek dicsőségét előmozdítani az emberek között; mert szent az Isten, és kívánja, hogy mi gyermekei, szintén szentek legyünk. Másodszor kérдем: olyan volt-e eddig életem? Feleljen erre lelkismeretem: Te káromló, Istent gunyoló szavak, keresztényhez méltatlan életmód által mint korcsfiu Istennek szégyent okoztál, s nevéét gyakran megszenteltségtelenítéd! Ily, s hasonló szemrehányásokat kell talán hallanunk!

Mit kell tehát jövőre tennem, hogy lelkemet megmentsem? Szívből meg kell bánnom bűncimet, elhatározni magamat: az erény útjára térni, és jámborul élni.

A második segédeszköz, melyre leginkább az elmélkedő imádság vezeti az embert: a gyakori gyónás és áldozás. A sz. gyónásban a kevély bűnös

megaláztatik, midőn a gyóntatóatya mint Isten helyettese előtt be kell vallani bűneit. A bűnöknek ezen titkos bevallása a sz. gyónásban, hatalmas eszköz a bűnös szokások és uralgó szenvedélyek megfékezésére. Azon gondolat: ha ezt elkövetem, meg kell gyónnom! visszatartóztatja az embert a vétectől. A gyónás által lerontatik az ördögnek hatalma, melyet az ember fölött gyakorlott, s aki jól gyónik, az újjászületve érzi magát, érzi a benső békét, nyugalmat, mennyet érez keblében, megszabadítván a bűnnek nyomasztó súlyától; miért bátran ellehet mondani: az ember úgy él, ahogy gyónik! — Az oltáriszentség a kegyelem országának napja; valamint a természetben világosság és a napnak éltető melege nélkül megszűnik a tenyészet: úgy Krisztustól, ezen szellemi naptól elválva, az üdvösségre érdemes jót nem tehetünk. Ha pedig az oltáriszentségben méltóan magunkhoz vesszük őt, általa elménk megvilágosíttatik, szivünk megtisztul és minden jóra buzdul, sőt egészen átszellemül, hogy szent Pállal mi is felkiálthatunk: Élek én, már nem én, hanem él én bennem Krisztus; ő gondolkodik, érez és tesz általam. A szentek, Istennek ezen átszellemült barátai, tiszta mennyei örömöket élveztek az életnek ezen forrásánál, és sohasem kívánczoltak a föld mulékony élvezeteiben részt venni. Ezzel kapcsolatban meg kell említenem az oltáriszentségnek szorgalmas látogatását s a gyermekek első ünnepélyes áldozását.

Harmadik segédeszközül lehet fölemlíteni: az Isten házának gyakori látogatását, a szent misének, mely a kath. isteni-tiszteletnek középpontja, ajtatos hallgatását; mely által a jelenlevők

Krisztusnak véghetlen érdemeiben részesítettnek; az Ur igéjének figyelmes hallgatását; a szent körmenet és járdalatokon jelenléte, sat. Ily közös isteni-tisztelet, hol az Urnak szent Főlsége lélekben és igazságban imádtatik a sokaság által, ellenállhatlan hatást gyakorol a legvadabb kedélyre, és akaratlanul is Isten imádására ragadja az embert. Ide sorozhatók még: a bold. Szűznek, a mennyei kincsek ezen őrzője- és a kegyelmek kiosztogatójának gyermeki s gyengéd tisztelete; az Őrangyalnak, szent Alajos, az ifjúság példaképe és védszentjének tisztelete, különféle gyermeki ünnepélyek, a különösen szép és ártatlan bethlehem-ünnepély, ajtatos egyletek, társulatok, nevezetesen: a Jézus szent gyermekségéről nevezett, pogány gyermekek megmentésére alakult társulat, az egyháznak önmegtágadás és bűnbánat szellemében megtartott böjtjei sat.

Végre negyedik és igen hathatós segédesszéközyanánt ajánlhatók: a missziók, vagy a nép számára tartott lelkigyakorlatok általán, különösen pedig a tanítók számára, milyenk Osztrák-, Csehországban és másutt már életbe léptették, melyeknek egydedüli céljok: mintegy lelki ostrom által megtörni a gonosz szellem hatalmát, s a Szentlelket keblünknek szent birtokába visszahelyezni; mennyei érzelemmel megtölteni a tanítók kebelét, hogy Krisztus s egyháza szellemében foghassák fel nagyszerű hivatásukat.

Most tartsunk egy kis szemlét, és alkalmazzuk a mondottakat magunkra, különösen az ifjúságnak erkölcsi nevelését illetőleg!

Minő lábon áll a vallásoktatás az iskolában? Sok helyen a katekizmus, biblia most is szárazan, bővebb magyarázat, és az isteni igazságoknak az életre való alkalmazása nélkül gépszerűleg betanítatják, miért a katekizmus legfőlebb az emlékezetben marad meg a gyermekeknél anélkül, hogy a szívre és akaratra hatna, hogy gyakorlatba és életbe is átmenne. Most is találkoznak még a tanítók között elegendő, kik az egyháznak szép szokásait, szertartásainak jelentőségét nem ismerik, nem tudják. Hányan vannak közöttük, kik vallási ismeretek dolgában nem állnak főlebb a népnél!

A gyermekek fölötti örökösödést illetőleg, mily keveset találunk a tanítók között, kik arra ügyelnének, mikép viselik magukat a gyermekek iskolán kívül az utcán, honn, a templomban; sőt számosan ezt kötelességöknek el sem ismerik, és örülnek, ha a gyermekektől megszabadulnak; pedig a jó atyának sohasem szabad gyermekeiről megfeledkezni, hanem kötelessége fölöttük szüntelen örökösödni.

A jó példaadást illetőleg, hányan vannak a tanítók között, kik az ifjúságnak vallás-erkölcsi nevelését, mint hivatalukhoz nem tartozót, egészen a lelkipásztorra bízák! Hányan vannak, kiket csak akkor lehet látni imádkozni, ha iskolában vagy templomban előimádkozni kötelesek; kik csak akkor jelennek meg az Isten házában, ha hivataluk kényszeríti őket a megjelenésre; kiket alig lehet látni keresztet vetni vagy ajtatosan imádkozni; kik úgy jelennek meg Isten házában, mint valami mulató helyen, olvasó és imádságoskönyv nélkül; kiket a közös istenitisztelet idején kívül, az oltáriszentség vagy a bold. Szűz képe előtt, fontos és terhes hivatásuk betöltésére

kegyelemért könyörögni, épen nem lehet látni? Nem találkoznak-e tanítók, kik a nép és ifjuság előtt magukat határozottan katolikusoknak mutatni szégyenlik? Nem találkoznak-e, kik a nép között nyilvános bűnökben élni nem pirulnak? És nincsenek-e iskolák, hol Isten szelleme helyett a világ szelleme uralkodik; hol megelégesznek vele, ha a gyermek jól ír, olvas, számol, a vallási neveléssel pedig alig törődnek?

Ami pedig a büntetést illeti, nem találkoznak-e tanítók, kik most is azt gondolják, hogy a vesszőnek kell főszerepet játszani az iskolában, és enélkül nevelés nem is képzelhető; pedig tulszigor által korán sem fogunk önállóan gondolkozó, nemes érzésű embereket, hanem bátoratlan, tompa érzésű, minden jó iránt közömbös gépeket vagy félénk szolgálattelkeket nevelni.

Amely tanító saját lelkijával keveset törődik, ritkán, vagy csak hidegen és minden buzgóság nélkül imádkozik, egyszer egy évben, és akkor is fölületesen, kellő készüllet és komoly javulási szándék nélkül gyónik és áldozik, csoda-e, ha lassankint Krisztus és egyháza szelleméből egészen kivetkőzik, s a kezeire bizott ifjúságot magával rontja az örvénybe? Csodálkozhatnánk-e ily körülmények között, hogy a gyermekek hidegen, gépszerűleg imádkoznak és gyónnak, minden buzgóság, szeretet és vágy nélkül járulnak az Ur asztalához, az angyalok eledeleiben részesülendők? Csodálkozhatnánk-e, hogy a gyermekek s a felnőtt ifjuság isteni-tisztelet, Isten igéjének hirdetése alatt tiszteletlenül viseli magát, s cme viselet által az Ur házát megszenségteleníti, miszerént az egyházi szónok kénytelen beszédét félbeszakasztani, s az

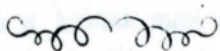
elszilajult ifjúságot rendre utasítani? Ennek szükségkép be kell következnie ott, hol a tanító az ilyen kihágásokat vétkeseknek nem tartva az ifjúságot érte meg nem fenyíti, s hol eszerént az ifjúságban azon vélemény támad, hogy ez nem is hiba, annál kevésbbé vétek.

A mondott visszaéléseket és megrovásokat általánosságban kívánom értetni; mindenki vessen számot önmagával, és ha vétkesnek találja magát, határozza el magát a jobbulásra, vetközzék ki a világ szelleméből, és öltözzék Krisztus szellemébe, igazi, egész életre terjedő gyónás segítségével, hogy ckként egészen föllelkesülve és átszellemülve buzdítsa és lelkesítse a gyermekeket minden jóra, és az egyházzal és annak szolgáljaival egyetértőleg működve mind saját lelkét, mind pedig a rábizottakat megmentse; mert ellenkezőleg, nem égvén a tanító kebelében az isteniszeretetnek lángja, a gyermekek szívébe sem ültetheti azt át: „amivel nem bírok, abból másnak nem adhatok.“

Pillanatig se feledkezzék meg a tanító arról, hogy ő az egyház szolgálja s a plébánosnak viszhangja, hogy lelkész és tanító igen szoros kapcsolatban állnak egymással, mire emlékeztessék őt a szent misében a pap által naponként mondani szokott szavak: „Dominus vobiscum“, melyekre ő feleli: „Et cum spiritu tuo.“

Föl tehát mindnyájan néptanítók és nevelők! kössetek ma szent szövetséget az Ur szolgáljaival, kikkel oly szoros kapcsolatba hoz hivatástok, gyámolítsátok őket fáradozásaikban megmenteni a szegény, bűnökben tepsedő emberiséget, hogy az egyháznak jó, buzgó keresztényeket, a hazának hű polgárokat, s a mennyország számára boldog

lakókat képezhessenek. Minő öröm lesz egykor találkozni a mennyben, s a kiállott fáradozások után kinyugodni; itt ugyan küzdelem és fáradság a mi osztályrészünk. Higgyetek nekem, nincs nagyobb öröm, mint jó kereszténynek lenni, és másokat is Krisztusnak megnyerni; az igazi keresztény már itt mennyet érez, és hatalmasan ösztönöztetik e boldogságot és szerencsét mások számára is megszerezni. Éledjen föl a szeretet Isten, egyház, oltár, trón és haza, Jézus és Mária, a szeplőtelen Szűzanya és iskoláink iránt, hogy új alakot nyerjen a föld!

C.

A HITELEMZÉS RŐL.

Dillmann József püspöklaki tanítótól.

Minthogy a népnevelésnek főfeladata az ifjuság való-
láserkölesi nevelése — mint ez már említve és fejtegetve
volt — és minthogy ezen cél főleg a hittan tanítása által
éretik el; azért a tanító a hittant mint fő tárgyat, mint
minden emberi tudománynak alapját, mint a tanítás lelkét
tekintse, melylyel soha ellenkeznie nem szabad, sőt a ta-
nítás minden tárgyát ezzel összhangzatba, kapcsolatba
hozza; minthogy továbbá az iskola nem más, mint az
egyház előcsarnoka, a tanító pedig az egyháztól felhatal-
mazva áll itt, és ugyszólván a pap segédje, ha haszonnal
és előmenetellel akar dolgozni, és kötelességének eleget
tenni — köteles szinte a hitelemzésben résztvenni.

Azonban a hitelemzés nagy mesterség. Azon tanító,
ki azt gondolja, hogy kötelességének eleget tett, ha a
katekizmust csak szóról-szóra betaníttatta és elmondatta
anélkül, hogy a megtanulandó kérdéseket megmagyarázná
és szemléltethetővé tenné; az a keresztyén hittan tanításának
valódi módjától messzire tévedt.

Én csak a mindennapi tapasztalásra hivatkozom. Mi
oka annak, hogy jelen nemzedékünk oly kevésbé fogé-

kony és buzgó a jóra? Nincs-e ott a hiba, hogy a hittan helytelenül tanítatik, és a valláserkölesi nevelés elhanyagoltatik?

Azelőtt a tanítók — és most is találkoznak még olyanok — kik megelégedtek, ha tanítványaik a három hóig tartó iskolaévben olvasni, írni és egy kevésbé számolni, a katekizmust pedig gépiesen betanulni képesek voltak, a bibliáról szó sem lehetett, mert a tanítványok nagyobb része mitsem tudott erről. — Ilyen körülmények között nem volt csoda, ha a nép a szellemi művelődés elhanyagolása miatt ily mélyen süllyedt el. — Most azonban, midőn az egyház és a magas kormány is lángbuzgalommal karolják fel a népnevelést és a valláserkölesi művelődést; szükséges hogy a tanító is a régi módszer salakjából fölemelkedve, vallásáról tiszta fogalmat szerezzen magának. Ez pedig csupán imádság, katolikus szellemenben írt hittani segédkönyvek szorgalmas olvasása, és egy jó hitelemző élénk előadása által érhető el.

De erre egyik- másik tanító azt fogja mondani: mire valók a papok, illetőleg hitelemzők? Nem kötelességek-e a katekizmust tanítani az iskolában? Hisz ők felsőbb művelődést nyertek, és tanulták a hittant! Én tanító vagyok a többi tantárgyra nézve, de nem hitelemző; én könnyen cretnék, tévtant taníthatnék, és mi lenne azután? — Az így nyilatkozó tanítónak is bizonyos tekintetben igaza van, mert a mostani: „systema scholarum elementarium” szerint a papok mint hitelemzők tartoznak hetenkint 6 órát hitelemzéssel tölteni, és azért olyan tanító, ki a hitelemzést nem érti, ne creszkedjék igen belé, mert többet ártana, mint használna az ügynek.

Minthogy azonban minden tanításnak Istennel kell kezdődnie, és Istenre s vallásra kell vonatkoznia, és miután legtöbb plébániában több fiókegyház létezik, emiatt a plébános — ki egyedül van, és más hivatalos teendők veszik igénybe idejét, — az iskolát rendesen meg nem látogathatja, mit tesz ily esetben a tanító? Vajjon egészen elfogja-e hanyagolni a hitelemzést? —

A vallás alapos ismerete nélkül — sértés nélkül legyen mondva, — a tanító népnevelési nagy hivatását sem föl nem foghatja, sem be nem töltheti; a vallástan ismerete nélkül csak napszámos módjára teljesítendi hivatását. — És ha van is bizonyos hitelemző, az a tanító közreműködése nélkül csak félig érheti el célját; mert ahol nincs igazi vallási meggyőződés, ott a valláserkölcsi élet is hiányzik és enélkül az ifjuság — mely tanítóját naponkint mint példáját tekinti — nem tehet előmenetelt a keresztény tökéletességben. Az ifjuságra nagyobb benyomást tesz a tanító példája, mint a plébános szava és példája. Mert többnyire az mondatik: hisz ő pap, ez kötelessége, hagyjátok beszélni, azért kapja tőlünk a bért. — Kitűnik tehát ebből, hogy a tanítónak a vallás ismerete nagyon szükséges, mert csak akkor fogja a vallást buzgón előadni, ha ő arról alaposan meg van győződve. A vallástan előadásánál nem elegendő a gyermekek elméjét a mennyecitan által felvilágosítani, hanem a szívet szent érzelmek által fölhevíteni és az akaratot egy keresztény és Istennek tetsző életre kell vonzani és hajlítani. Ezen cél elérésére jó szolgálatot teend a tanítónak a bibliai történet, és a szentek élete, melyek egy lelki tükörnek, és Jézus követésére szolgáló evangeliumnak tekinthetők. A

gyermeknek láthatják abból, hogyan lehet az élet különféle viszonyai közt a kereszténytant gyakorolni. Mert ha a szentek Isten malasztjával megtartották Jézus parancsolatát, miért ne lehetnők mi is azt? Azért nem elég a vallást csak tanítani, hanem buzgó imádság, ének, Istenigéjének, keresztény tanításnak haligatása, isteniszolgálati megjelenés által gyakorolni is kell.

Ami azonban a hitelemzés gyakorlati részét illeti: az előírt katekizmus szolgáljon vezérfonalul, mielőtt a gyermekeknek lecke adatik abból, a tanító mintakép és ábitattal olvassa el a kérdéseket, és azokat alkalmas példák, bibliai történetek és a szentek életével tegye szemlélhetővé; ez az akaratot ellenállhatlanul jóra készíti.

D.

A TANÍTÓ MINTAKÉPE ÉS ESZMÉNYE.

Hüber Márton szabari tanítótól.

A tanító szép, de egyuttal nehéz s önfeláldozást igénylő hivatásában Jézust a legtökélyesb tanítót és mestert válaszsza magának mintaképül, példány és eszményül; igen, Jézust, aki dicsőségének trónját elhagyva, hozzánk leereszkedik, hogy a bűnbe s tudatlanságba süllyedt emberi nemet isteni tanának mennyei fénye által megvilágosítsa; ezt a mennyországnak nevelje s rendeltetésének elérésére vezesse; s hogy az embereket e világnak hasznos polgáraivá s a mennynek méltó örököseivé képezze. Egy pillantás e legtökélyesb eszményre elég, hogy a tanítónak terhét megkönnyítse.

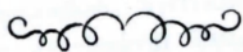
Jézus önmagát, tanítónak, mesternek nevezé; Ő, mint Isten, a mesternek egyszerű elnevezését választá magának címül, s mi keresztény tanítók piruljunk ez elnevezésnél: „iskolamester“?

A keresztény tanító fáradalmas munkáját naponkint Istennel, Jézussal kezdi s vele is végzi; minthogy minden jó, minden tökélyes ajándok felülről jő.

Jézuson kívül nem talál a tanító tökélyes eszményt. — Jézus az igazi emberbarát, ki dacára fáradságos tanítá-

sainak az Őt fölkereső kisdedeket a legnagyobb örömmel magához bocsátja e szavakat intézvén tanítványaihoz: „Hagyatok a kisdedeket hozzám jőni, mert ők a mennyeknek országa.” E példányképet kövesse a tanító, e magasztos mintaképet tartsa folytonosan szem előtt, ebben s eszerént éljen. A gyermekeket kisen szerette annyira, mint Jézus: oktató, megáldá s ölébe fogadá őket. De a gyermekek föl is keresék őt s örvendének, ha mennyei tanítójukat láthaták; szereték őt, mert ő előbb szereté őket.

Amiért a tanító is szeresse a gyermekeket s iparkodjék a gyermekek bizodalmát szeretetteljes bánásmódja által megnyerni, s kell hogy a gyermekekkel ő is gyermek legyen. Szeretet, bizalom nélkül a kisdedek a tanítót mint gyötrőmesteröket tekintik, a tanodát akaratuk ellenére látogatandják csak, ahol azután minden munka, minden fáradság, a legjobb szándék hasztalan s gyümölcstelen maradand.

E.

AZ ISKOLA MINT NEVELŐINTÉZET.

Lutz Miklós geresdi tanítótól.

Hogy az iskola magas hivatásának megfelelően, nem csak tanító-, hanem nevelőintézetnek- és pedig keresztény nevelőintézetnek is kell lennie.

A korunkban oly igen elterjedt erkölcsi romlottságnak és fölületes, ép azért veszélyes tudálékosságnak okát az elhanyagolt gyermeknevelésben kell keresnünk. — Miért? Mert a tanítók csak tanítanak, de nem nevelnek; képezik az elmét, de nem nevelik a szívet.

Mit kell tennie a tanítónak, hogy a nevelő fontos szerepét is betöltse? — Mindenelőtt jó példával kell elüljárnia; iskolában és templomban, nyilvános ajtatosságoknál, gyónás és áldozás alkalmával buzgón s példásan viselje magát, s élete a legszebb keresztény- és polgári erénynek hű kinyomata legyen; szóval: Jézus és Máriához vezesse a kisdedeket, miszerént jó keresztények- és hasznos polgárokká legyenek. A kisdedeknek tulajdonuk az utánzás, és jobban figyelnek a tanítónak életére, mint tanítmányára: „a szavak hatnak ugyan, de a példa magával ragadja az ifju szíveket.” Iskolán kivül a szülőknek volna ugyan kötelességök nevelni

a gyermekeket, de mivel sok szülő saját gondatlansága által okozza bukását gyermekeinek, azért kötelessége a tanítónak iskolán kívül is figyelemmel kísérni őket. Egyuttal alkalmat veszek magamnak néhány nevelési eszközöt fölemlíteni:

1. szülők és tanítók legyenek beszédeikben tiszták, hogy így a gyermekek mindig csak jót hallván szülőiktől, ez által minden jóra, szépre, nemesre ösztönöztessenek.

2. mindenkor gondosan őrködjének fölöttük.

3. meg legyen minden házban a fenyítő vessző vagyis a szülők tudjanak büntetni is. — Hajdan minden házban kitűzött helyen aranyozott vessző volt látható, jelképeül a gyermeki engedelmességnek. Megjegyzendő azonban, hogy a büntetés a) szelid legyen, b) lehet szigorubb is; de azért ne legyen az a haragnak kifolyása.

4. a legfőbb s leghatásosb nevelési eszköz végre: a szülők és nevelők példás élete; az erkölcstelen botrányos-életű apa, soha nem nevelheti hatásosan gyermekét.

F.

AZ EGYHÁZI ÉNEKRŐL.

Krukenberger József fekedí tanítótól.

Nem olyan az egyházi ének mindenütt, milyennek lennie kellene. Még ugyanis némely helyen az egyházi ének kellemesen hat a hallgatóra; másutt lárt torokkal kiált a nép áhítat s érzés nélkül; sok helyen pedig fájdalom, a mestert egymagát hallani; pedig vajmi szép, ha a nép egyhangulag magasztalja énekével az Urat, kitől nyere éltét, egészségét, — mindenét!

De másrészt nagy nyeremény az orgonistára nézve is, ha az egész nép énekel; mert

1. a tanítás által annyira igénybe vett mester jobban kimélheti magát;

2. elrekedése esetében itt a nép, mely az éneket vezetheti; végre

3. az általános népének növeli az áhítatot, s a jelenlevők épülésére szolgál.

Az elősorolt okokból látható tehát, hogy az egyházi ének nem csekély feladat a tanítóra nézve, sőt épen ő rá nézve a legnagyobb fontossága.

De ezen ének gyakorlata a köznapi iskolában kez-

dendő. Hogy azonban iránta kedvet s szeretetet csöpögtessen az ifjuság szívébe, a következőkre kell figyelmeztetnie:

1. az egyházi ének folytonos és szorgalmas gyakorlatot igényel, mert a gyakorlás legjobb mester.

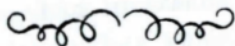
2. folytatandó az a vasárnapi ismétlő iskolában: itt bővebb, szebb és jobb kivitelre fordítandó a figyelem.

3. barátságos és nyájas bánásmódjával oda törekedjék a tanító, hogy a vasárnapi iskolából már kikerült ifjuságot az egyházi éneknek megnyerje; gyakorolja vele többször a templomban vagy az iskolában, az isteni tisztelet előtt vagy azután a divatozó énekeket; magától értetik, hogy a könnyebbről a nehezebbre fokozatosan kell haladnia.

4. soha el ne mulasztja a tanító mindenelőtt az énekek szövegét sorról-sorra az ifjuságnak megmagyarázni, nehogy az ifjak a dallamot gépileg dudolják el, hanem értve a szavak jelentését, ezek szívében visszhangra találjanak.

5. gyakran ismétlje a tanító énekeseinek ama nagyfontosságú szavakat: „Ki szíve ösztönéből érzés és áhítattal egyszer énekel, kétszer imádkozik.“ Említheti továbbá a tanító, mily kedvesen fogadja Isten Dávid zsoltárait, melyeket Isten dicséretére és dicsőítésére hárfá kísérete mellett énekelt.

Ha a tanító így készíti elő, gyakorolja s folytatja az egyházi éneket, biztos eredményre számíthat.

G.

EGYHÁZI ÉNEK- ÉS ORGONÁLÁSRÓL.

Schneider János fazekasbodai tanítótól.

Mint hogy a tanító mint organista és kántor működik az egyházban, azért ha egyházi szellemmel bír, igen sokat tehet; az ének és orgona hangjai mennyei érzelmekkel fogják megtölteni a szíveket és Istenhez emelni; csak mindkettő egyházas és ne szinies legyen.

Minélfogva szükséges, hogy az ének és orgonajáték mindig az egyház időszakaihoz alkalmazott legyen. — Gondoskodjék azért a tanító jó és alkalmas egyházi énekekről, szerezzen alapos ismeretet egyházas előjátékokban s az egyházi időszakok jelentősége és szellemét illetőleg. Így például, az adventi időszak, a megígért Üdvözítő utáni forró vágy és óhaj ideje; a böjt a szomor és bűnbánaté; a husvéti idő a lelki öröme ideje; a pünkösti idő a Szentléleknek eljövetele által szívünkbe öntött lángoló szeretet és mennyei reménynek ideje.

Ennek következtében a tanítónak minden figyelmét oda kell irányoznia, hogy az elő- és orgonajátékok az énekekkel együtt az egyházi időszakok szelleméhez legyenek alkalmazva. — E tekintetben különösen ajánlásra méltók az előjátékok Pitsch Károly Ferenc, a prágai zeneiskola

igazgatójától, — továbbá Wimmer Eduard, és Schmidt Péter, pécsi tanítóképezdci zenetanártól. Az egyházi zenét illetőleg bátorkodom megjegyezni, hogy ahol a tanítóval nem egyházi zenészek működnek közre, — ott a zene bizonyosan nem fog ajlatosságra buzdítani, hanem inkább ajlatosságában zavarja a népet.

Általában, hol szakértő egyének nincsenek, a zenét a templomból egészen ki kellene küszöbölni, s helyette nép- vagy choral éneket behozni.

HYMNUS

a szentséges romai Pápa tiszteletére.

Hol szent Péter sirba téve,
És Rómának dobog szíve,
Ezrek ajkán, ezer nyelven
Hő ima zeng édesdeden:

Tartsd meg Isten szent Atyánkat,
Krisztusnak helytartóját.

Aranyfödél, márványfalak,
A Vatikán viszhangzanak,
S a hét halom tág körében
Megharsanva körülröppen:

Tartsd meg Isten szent atyánkat,
Krisztusnak helytartóját.

Uj erőre kap e szózat,
Bejárva a szent sirokat;
Zúgva vonul hegyen sikon,
Áttör zajló hullámokon:

Tartsd meg Isten szent atyánkat,
Krisztusnak helytartóját.

A forró dél, rideg éjszak
 Ez imában egyesül csak;
 S kivált honunk édes nyelvén
 Zeng igazán, zeng őszintén:
 Tartsd meg Isten szent atyánkat,
 Krisztusnak helytartóját.

Mint villanynyal egy perc alatt
 Messze szárnyal a gondolat;
 Szintugy röpül ajkról ajkra,
 Várok-, puszták- és falvakra:
 Tartsd meg Isten szent atyánkat,
 Krisztusnak helytartóját.

Eljut szentek fénykörébe
 S leszáll onnét sziveinkbe.
 Mint a fölszállt páranedvek,
 Szomjas földre visszaesnek:
 Tartsd meg Isten szent atyánkat,
 Krisztusnak helytartóját.

NÉPHYMNUS.

Tartsa Isten! óvja Isten
Császáruk s a közhazát!
Erőt lelve a szent hitben
Oszsza bölcs parancsszavát!
Hadd védnünk ős koronáját
Bárhonnét fennyítse vész!
Ausztriával Habsburg trónját
Egyesíté égi kéz.

Nyilt, őszinte, jámbor szívvél,
Tartozás és jog ha hi, —
Bátran, ha kell! — a jó reménynyel
Szálljunk a csatára ki.
Küzdjük ki, mit hő's seregünk
Annyiszor nyert — a babért.
Vért és vagyont császárukért!
Vért s vagyont a közhonért!

Mit polgár iparja szerzett,
Védje hön a hő'si kéz;
Győzzön szellemfegyverével
A művészet és az ész!

Dicsőség áradjon s áldás
 Egyaránt el a hazán; —
 Boldog béke napsugára
 Tündököljék Ausztrián!

Tartsunk össze mind! hatalmat
 Egyetértés kapcsa ád;
 Hogy ha egyesült erőnk hat,
 Győzve könnyen bármi gát.
 Mint testvérek összetartva
 Legyen egy a honfi cél!
 Üdv a császár és hazára!
 Ausztria örökkön él!

196626